

Le giornate del cinema muto / Dani nijemog filma.

Pordenone, Italija, 5. – 12. listopada 2019.

Festival *Le giornate del cinema muto* (“Dani nijemoga filma”) u Pordenoneu jedna je od najstarijih i svakako najvažnija manifestacija te vrste u svijetu. Festival, osnovan 1982., posvećen je zaštiti, prikazivanju i istraživanju filmskoga nasljeđa povijesti filma do pojave zvuka, te je nezaobilazno mjesto za istraživače i ljubitelje sedme umjetnosti.

Postoje dva stalna edukativna programa festivala vezana za temu nijemoga filma. *Collegium* svake godine privlači nove generacije mladih istraživača i pomaže im da nađu svoje mjesto u filmskoj zajednici, koja se je kroz posljednja gotovo četiri desetljeća razvila oko festivala. Naime, Dani nijemoga filma istraživačima i široj publici nude jedinstvenu priliku gledanja vrlo rijetkih arhivskih filmova, a pritom se pokušava rekreirati i nekadašnji kontekst prikazivanja, kako bi publika mogla uistinu iskusiti čari nijemoga filma. Svake godine organizatori festivala pozivaju dvanaest mladih istraživača i za njih organiziraju predavanja stručnjaka iz različitih područja, a na kraju svi sudionici imaju obvezu pisanja eseja, koji će biti objavljeni i od kojih će jedan biti izabran za godišnju nagradu.

Drugi su važan edukativni program festivala *Pordenone Masterclasses (Le Masterclasses per l'accompagnamento dei film muti)*, koji je zamišljen kao dodatna edukacija za mlade glazbenike koji se žele specijalizirati za specifičnu profesiju sviranja glazbene pratnje uz projekcije nijemih filmova. Kako uslijed tehničkih ograničenja u tom ranom razdoblju filma nije bilo moguće uspješno snimiti i reproducirati zvuk, film je najčešće prikazivan uz živu glazbenu pratnju. Međutim, glazbena pratnja uz nijemi film ne treba biti shvaćena samo kao dodatak, tj. zvučna podloga uz koju gledamo film. Glazba je tu ujedno i sredstvo oblikovanja ukupnoga doživljaja. Njome se naglašavaju pojedini momenti, ona je jedan od ključnih elemenata u kreiranju ukupnoga smisla. Osim senzibiliziranja i educiranja mladih profesionalnih glazbenika kroz programe festivala, u Pordenoneu postoji i inicijativa u sklopu koje se djeca odmalena upoznaju sa svijetom nijemoga filma i njegove povezanosti s glazbom. U pojedinim osnovnim i srednjim školama djeluju glazbene skupine djece i mladih koje nastupaju na festivalu svake godine kao glazbena pratnja uz projekcije filmova prikladnih njihovoj dobi.

Prošlogodišnje 38. izdanje festivala otvoreno je remek djelom iz 1921. godine, filmom *The Kid*, koji mnogi kritičari smatraju jednim od najboljih i svakako najosobnijim filmom koji je Chaplin snimio. Film je izveden uz novu glazbu, koju je za film sam Chaplin skladao početkom 1970-ih. Na prošlogodišnjem izdanju prikazan je i dio opusa velike zvijezde nijemih vesterna Williama S. Harta, sveukupno petnaest naslova iz najkreativnije faze njegova stvaralaštva (1914.-1918.). Na programu europskih *slapstick* komedija našli su se filmovi

Maxa Lindera, zatim u ono vrijeme iznimno popularnoga dua Pat i Patachon, Waltera Fordea, Karla Valentina i dr.

Prikazana je i retrospektiva filmova osebujnoga engleskog kazališnoga i filmskoga glumca Reginalda Dennyja, francuskih filmskih zvijezda Suzanne Grandais i Mistinguett, zatim program nazvan *Film sul cinema* ("Filmovi o filmu") s dvadesetak naslova koji opisuju tehnološke aspekte filmskoga postupka i razvoj filmske industrije. Prikazana je i rijetko viđena retrospektiva estonskoga ranoga filma, vrlo duhoviti program skandinavskih reklamnih filmova, program weimarskih kratkih filmova, program digitaliziranih filmova iz Muzeja Albert-Kahn, te drugi dio programa započetoga na festivalskom izdanju 2018. filmova John M. Stahla i Maria Bonnard. U sklopu programa nazvanoga *Il canone rivisitato* ("Povratak filmskim kanonima") prikazana je uz živu glazbenu pratnju i restaurirana verzija spektakularnoga klasika njemačkoga ekspresionističkoga filma *Faust* F. W. Murnaua iz 1926., koji je u doba prvoga prikazivanja doživio velik uspjeh u kinima.

Jedan od stalnih programa festivala je *Cinema delle origini* ("Rani film"), a tema ovoga izdanja džepni je kinematograf Léona Beaulieua. Na programu su prikazane filmske rekonstrukcije nastale digitalizacijom tzv. *flipbooks* – malenih knjižica koje su ručno izrađivane na način da bi se izradile fotografije pojedinih kadrova, koje bi se potom lijepile na papir i uvezivale. Kad bi se knjižica pregledavala određenom brzinom, stvorila bi se iluzija kretanja. Džepni kinematografi su bili veoma popularni i registriran je niz patenata s malim varijacijama u načinu izrade. Taj pronalazak posebno je bitan jer se odnosi na najranije razdoblje (1896.-1898.) filmske povijesti, a samo dvije od dvadeset i četiri pronađene knjižice odnose se na filmove koji su do danas sačuvani. Kroz sve ostale zapravo se rekonstruiraju naslovi koji su dugo smatrani zauvijek izgubljenima.

U programu *Riscoperte e restauri* ("Pronađeni i restaurirani filmovi") predstavljen je niz zanimljivih naslova, a projekcije su redovito popraćene uvodnim komentarima u kojima su objašnjeni provedeni postupci i odluke u sklopu pojedinih projekata restauracije. Jedan od projekata predstavljenih na prošlogodišnjem izdanju projekt je restauracije jednoga od najvažnijih kineskih filmova iz toga razdoblja koji je desetljećima smatran izgubljenim, filma *Fen dou* (Dongshan Shi, 1932.).

Budući da festival pridaje posebnu važnost temama vezanim za zaštitu i restauraciju nijemoga filma, od 1986. godine dodjeljuje se godišnja nagrada osobi ili ustanovi koja se je posebno istaknula u zaštiti i valorizaciji filmskoga nasljeđa iz razdoblja nijemoga filma. Od 1989. godine nagrada nosi ime Jean Mitry, u spomen na počasnoga predsjednika festivala, a prošlogodišnji su dobitnici Donald Crafton i Margaret Parsons.

Na kraju treba istaknuti još jednu zanimljivost: kroz skoro četiri desetljeća postojanja, iako je riječ o festivalu koji se bavi uskim i danas prilično dale-

kim i egzotičnim segmentom svjetskoga filmskoga nasljeđa, festival je uspio stvoriti i vlastitu lokalnu publiku. Za mnoge projekcije u sklopu festivala, u dvorani Teatra Verdi, koja ima gotovo tisuću mjesta, i unatoč relativno visokoj cijeni ulaznica, teško je pronaći slobodno mjesto. Ovogodišnje festivalsko izdanje uslijed posljedica pandemije korone moralo je promijeniti svoj koncept. Program će se sastojati od izbora rijetko prikazivanih naslova koje će pripremiti niz najvećih svjetskih filmskih arhiva, a bit će prikazan isključivo *on-line*. To je ipak prilika da i šira publika barem posredno iskusi čari festivala *Le giornate del cinema muto*.

Lucija Zore